

İlkokul Bahçelerinin Öğrenme Mekanlarına Dönüştürülmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Trabzon Örneği

Program Kodu: 3001

Proje No: 116K896

Proje Yürütücüsü:

Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK

Araştırmacılar:

Doç. Dr. Tolga ERDOĞAN

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep YILMAZ BAYRAM

Bursiyer(ler):

Arş. Gör. Beyza KARADENİZ

Arş. Gör. Gürkan TOPALOĞLU

Arş. Gör. Merve ATAŞ BIYIK

Arş. Gör. Caner ÖZDEMİR

TEMMUZ 2019

TRABZON

ÖNSÖZ

İlkokul bahçelerinin çocukların akademik, sosyal, psikolojik ve fiziksel gelişimlerine katkı sağlayacak biçimde “öğrenme mekânları”na dönüştürülmesine yönelik katılımcı ve disiplinlerarası bir yaklaşım tanımlamayı amaçlayan bu proje TÜBİTAK 3001 – BAŞLANGIÇ AR-GE PROJELERİ DESTEKLEME PROGRAMI kapsamında desteklenmiştir. Çalışma alanı olarak Trabzon kenti Ortahisar İlçesindeki beş ilkokul olarak seçilmiştir. Projede öngörülen yaklaşım seçilen okullar özelinde uygulanarak her bir okul bahçesi özelinde Master Planlar üretilmiştir.

Sonuç raporunun iç kurgusunda öncelikle; ilkokul düzeyinde çocuklara kazandırılması amaçlanan beceri ve yetkinlikler, bu yaş çağındaki çocukların gelişiminde okul bahçelerinin yeri ve önemi, okul bahçelerinin “öğrenme mekanları” olarak değerlendirilmesi ile ilgili öğrenme kuramları ve metodları, Türkiye eğitim sistemi ve bu sistem içerisinde okul dış mekânlarının durumu ve ilgili eğitim metotları ve öğrenme kuramları çerçevesinde değerlendirilmesi ve bahçede öğrenme ile ilgili yurt içi ve yurtdışında yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Yöntem bölümünde ise; projede öngörülen yaklaşım adımlarının hangi ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile uygulanacağı, değerlendirileceği detaylı olarak açıklanmaktadır. Araştırma Projesinin bulguları iki ana çerçevede tanımlanmıştır. Birincisi; Literatür araştırmaları sonucunda Okul bahçelerinin öğrenme mekanı olarak tasarlanmasına yönelik Tasarım Rehberinin ve Tasarım rehberinde tanımlanan ilkelere bağlı olarak da bir Kontrol Listesinin oluşturulması, İlkokul Bahçelerinin Mekansal Kurgusu ve Organizasyonunun tanımlanmasıdır. İkincisi ise alan çalışmasından elde edilen bulgulardır.

Sonuçlar bölümünde de, bulgular sonucunda elde edilen verilere dayalı olarak çalışma kapsamındaki ilkokul bahçelerinin Master planları, açıklamaları, projenin süreci ve sonuç ürünlerinin tüm paydaş ve katılımcılarla paylaşıldığı seminer ve çalıştay etkinliğine yer verilmektedir.

Önsöze son vermeden önce, bu çalışmanın tamamlanmasında tüm aşamalardaki özverili ve değerli katkılarından ötürü çalışma ekibime, çalışma kapsamında örnek okul olarak seçilen Ticaret İlkokulu, Zehra Kitapçioğlu İlkokulu, Ahmet Saka İlkokulu, Dumlupınar İlkokulu ve Pınaraltı Keleşli İlkokulu yönetici, öğretmen ve öğrencilerine, Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, seminer ve çalıştay süreçlerindeki katkılarından dolayı KTÜ Rektörlüğüne, KTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığına ve etkinliğe katılan tüm katılımcılara teşekkür ederim. Projede ortaya koyulan yaklaşımın Türkiye’deki ilkokul bahçelerinin öğrenme mekanı olarak planlanması ve tasarımı sürecinde etkin ve yaygın bir araç olarak kullanılmasını dilerim.

Doç.Dr. Yelda Aydın TÜRK
Proje Yürütücüsü

ÖZET

Okul bahçeleri çocukların öğrenme süreçlerinde önemli alanlardır. Aynı zamanda bu mekânlar, çocuklarda yaşamsal becerilerin kazandırılması, kültürel değişim, çevre koruma bilincinin oluşumu ve gelişimine fırsat sağlayan oyun mekânlarıdır. Öğrencilerin sınıf ortamında öğrendikleri konuları deneyimleyerek öğrenmelerine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, okul bahçelerinin eğitim ve öğretim süreçlerine etkin olarak dahil edilmesinin; çocukların akademik, sosyal, fiziksel ve psikolojik gelişimlerinde olumlu etkilerinin olduğunu literatürde vurgulanmaktadır. Özellikle ilkökul çağındaki çocukların gelişim özellikleri incelendiğinde; somut yaşantılara ihtiyaç duyan, yaparak ve yaşayarak öğrenen bireyler oldukları görülmektedir. Bunun için ilkökul çağındaki çocukların eğitim gördüğü okulların ve bahçelerinin öğrencilerin gelişim özelliklerinin dikkate alınarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Türkiye’de okul bahçelerinin eğitimin bir parçası olacak biçimde “öğrenme mekânı” olarak düzenlenmesine yönelik çalışmalar da kısıtlıdır. Dolayısıyla, okul bahçelerinin “öğrenme mekânlarına” dönüştürülmesine yönelik ilkelerin tanımlandığı Tasarım Rehberleri’ne, buna bağlı oluşturulacak Master Plan yaklaşımına ve bu yaklaşıma yönelik olarak eğitim müfredatında düzenlemelere gereksinim vardır. Bu çalışma, ilkökul bahçelerinin çocukların akademik, sosyal, psikolojik ve fiziksel gelişimlerine katkı sağlayacak biçimde “öğrenme mekânları”na dönüştürülmesine yönelik katılımcı ve disiplinlerarası bir yaklaşım tanımlamayı ve bu çerçevede Trabzon kentinde seçilen ilkökul bahçeleri özelinde Master Plan oluşturmayı amaçlamaktadır.

Çalışma kapsamında Trabzon İli Ortahisar İlçesi’nde yalnızca ilkökul eğitimi veren beş ilkökul seçilmiştir. Seçilen ilkökullarda öncelikle yerinde mekansal durum tespitleri ve gözlemler yapılmış, öğrenci, yönetici ve öğretmenlerle odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Elde edilen veriler uygun tekniklerle analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler SWOT analizi ile sistematik bilgilere dönüştürülerek, her bir okul bahçesinin sorunları ve potansiyelleri tanımlanmış ve bunlara yönelik planlama ve tasarım stratejileri oluşturulmuştur. Tanımlanan stratejiler doğrultusunda okul bahçelerinin mekansal kurgusunu içeren konsept haritaları oluşturulmuş, bu doğrultuda üretilen tasarım alternatifleri paydaşlar ile değerlendirilerek en uygun olanı seçilmiştir. Sonuç olarak da seçilen tasarım alternatif geliştirilerek her bir okula özgü Master Planlar üretilmiştir. Master Planlar, projenin süreci ve sonuç ürünleri yapılan seminer ve çalıştay faaliyetleri ile tüm ilgili paydaş grupları ile paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlkokul Bahçeleri, Katılımcı Tasarım, Öğrenme Mekanları, Master Plan

ABSTRACT

School gardens are important areas in children's learning processes. At the same time, these places provide opportunities for children to gain vital skills, cultural change, the formation and development of environmental protection consciousness. It enables students to learn the subjects they have learned in the classroom. In this context, effective integration of school gardens into education and training processes; It is emphasized in the literature that children have positive effects on their academic, social, physical and psychological development. Especially when the developmental characteristics of primary school children are examined; they are individuals who need concrete experiences and learn by doing and living. For this, the schools and gardens where primary school children are educated should be organized considering the developmental characteristics of the students.

Turkey will be part of the education in the school gardens form "learning space" for the regulation as studies are also limited. Therefore, there is a need for Design Guidelines, which define the principles for transforming school gardens into "learning spaces,, the Master Plan approach to be created and the educational curriculum for this approach. This study aims to define a participatory and interdisciplinary approach towards transforming primary school gardens into "learning spaces cak in a way to contribute to the academic, social, psychological and physical development of children and to create a Master Plan specifically for primary school gardens in Trabzon.

Within the scope of the study, only five primary schools were selected in Ortahisar District of Trabzon. In selected primary schools, firstly, spatial due diligence and observations were made and focus group interviews were conducted with students, administrators and teachers. The data obtained were analyzed and evaluated with appropriate techniques. The data obtained were converted into systematic information by SWOT analysis, problems and potentials of each school yard were identified and planning and design strategies were developed for them. In line with the defined strategies, concept maps containing the spatial design of school gardens were created and the design alternatives produced in this direction were evaluated with the stakeholders and the most appropriate one was selected. As a result, the selected design alternative was developed and Master Plans specific to each school were produced. The Master Plans were shared with all relevant stakeholder groups through the process of the project and the seminar and workshop activities in which the final products were produced.

Keywords: Primary Schoolground, Participatory Design, Learning Landscapes, Master Plan

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
TABLO LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xiii
ABSTRACT.....	xiv
1. GİRİŞ.....	14
1.1. Konu ile ilgili Türkiye ve yurtdışında yapılmış çalışmalar:	17
2. LİTERATÜR ÖZETİ	21
2.1. İlkokul Düzeyindeki Çocuklara Kazandırılması Amaçlanan Beceri ve Yetkinlikler	21
2.2. İlkokul Düzeyindeki (6-10 Yaş) Çocukların Gelişiminde Okul Bahçelerinin Yeri ve Önemi ...	28
2.3. Okul Bahçelerinin “Öğrenme Mekanları” Olarak Değerlendirilmesi ile İlgili Öğrenme Kuramları ve Metodları.....	30
2.4. Türkiye’de İlkokul Dış Mekanlarının İlgili Eğitim Metotları ve Öğrenme Kuramları Çerçevesinde Değerlendirilmesi.....	38
2.5. Türkiye Eğitim Sistemi ve Bu Sistem İçerisinde Okul Dış Mekânlarının Durumu	39
2.6. Türkiye Eğitim Sistemi İçerisinde Okul Dış Mekânlarının Durumu	40
2.7. Bahçede Öğrenme İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar.....	44
3. GEREÇ VE YÖNTEM	48
4. BULGULAR	58
4.1. Tasarım Rehberinin Oluşturulması	58
4.1.1. Genel İlkeler Çerçevesinde Okul Bahçelerinin Düzenlenmesine Yönelik Kriterler.....	59
4.2. Kontrol Listesinin Oluşturulması	77
4.3. İlkokul Bahçelerinin Mekansal Kurgusu ve Organizasyonu.....	83
4.4. Alan Çalışmasından Elde Edilen Bulgular	84
4.4.1. Mekansal Durum Tespiti Ve Analizi.....	84
4.4.2. Okul Bahçesindeki Gözlemlere İlişkin Bulgular	97
4.4.3. Odak Grup Görüşmelerine İlişkin Bulgular	115
4.4.3.1. Öğrencilerle Yapılan Odak Grup Görüşmeleri	115
4.4.4. İlkokullara İlişkin Kısıtlar ve Potansiyeller.....	184
4.4.5. Konsept Haritaları Ve Tasarım Alternatiflerinin Üretilmesi	210
4.4.6. Okul Bahçelerinin Tasarımına İlişkin Konseptler.....	215
4.4.7. Tasarım Alternatiflerinin Paydaş Katılımıyla Değerlendirilmesi.....	230
5. SONUÇ.....	230
6. KAYNAKLAR	248